

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 736/2021 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen lainsäädäntöprosessin läpinäkyvyyden kehittämistä kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien parantamiseksi

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Tiina Elon /vihr näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 736/2021 vp:

Miten hallitus aikoo varmistaa, että lainsäädännön läpinäkyvyyttä ja lainsäädäntöprosessin kuvaamista kansalaisille kehitetään niin, että se edistää kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistaminen on hallitusohjelman ytimessä. Lainvalmistelun laatua kehitetään useilla eri toimenpiteillä. Kesällä 2020 hyväksyttiin Paremmän sääntelyn toimintaohjelma, joka sisältää toimenpiteitä seuraavissa kokonaisuuksissa: 1) lainvalmistelun suunnitelmallisuuden ja osaamisen kehittäminen valtioneuvostossa, 2) avoimuuden ja sidosryhmäyhteistyön kehittäminen lainvalmistelussa, 3) lainvalmistelun vaikutusten arvioinnin kehittäminen ja jälkiarviointijärjestelmä, ja 4) teknologian ja digitalisaation hyödyntäminen lainvalmistelussa.

Lainvalmistelun avoimuuden kehittäminen on osa laajempaa demokratiatyötä, jota tehdään Kansallinen demokratiaohjelma 2025:ssä. Toimintaohjelma kattaa hallitusohjelman lukuisat kansalaisyhteiskuntaa ja osallisuutta edistävät toimet. Demokratiaohjelman kattoteemana on osallisuus ja uudenlainen vuorovaikutus. Ohjelman toimenpiteitä ovat muun muassa avoimuusrekisterin (lobbausrekisteri) perustaminen ja oikeusministeriön verkkodemokratiapalveluiden (mm. kansalaisaloite- ja lausuntopalvelu) kehittäminen. Lisäksi on kiinnitetty huomioita erityisesti eri ryhmien yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien varmistamiseen.

Kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien käyttäminen edellyttää ajantasaista tietoa käynnissä olevista lainvalmisteluhankkeista. Lainvalmisteluhankkeiden etenemistä on mahdollista seurata valtioneuvoston yhteisen hankehallintatyökalun, Hankeikkunan kautta. Hankeikkunassa on valtioneuvoston kanslian ministeriöiden ilmoittamien tietojen pohjalta koostama lainsäädäntösuunnitelma. Se sisältää ajantasaisen tiedon hallituksen esityksistä, jotka hallitus on suunnitellut annettaviksi eduskunnalle kullakin eduskunnan istuntokaudella. Suunnitelma kertoo

hallituksen esitysten valmistelutilanteen ja arvion ajankohdasta, jolloin valtioneuvosto käsittelee lakiesityksen ja päättää sen antamisesta eduskunnalle. Siihen päivittyvät kaikki istuntokauden aikana uusina lisätyt ja mahdollisesti siitä poistetut hallituksen esitykset.

Hankeikkunassa on tiedot myös muista ministeriöiden säädösvalmistelu- ja kehittämishankkeista. Hankeikkunan kautta hanketiedot nousevat myös ministeriöiden omille verkkosivuille. Lisäksi lausuntokierroksella olevien esitysten luonnokset ja niistä annetut lausunnot ovat saatavilla lausuntopalvelu.fi:ssä. Se tarjoaa mahdollisuuden pyytää ja antaa lausuntoja sähköisesti. Kaikki julkishallinnon viranomaiset voivat julkaista lausuntopyyntöjä palvelussa. Lausuntoja saavat antaa kaikki organisaatiot ja kansalaiset. Hallituksen esityksen antamisen jälkeen hankkeen etenemistä voi seurata eduskunnan verkkosivuilta. Hyväksytyt lait julkaistaan puolestaan finlex.fi:ssä, sähköisessä säädöskokoelmassa.

Valtioneuvostossa tapahtuva lainvalmistelu on avointa. Julkisuuslain perusteella viranomaisella on lähtökohtaisesti tiedonantovelvollisuus lainsäädännön uudistamista koskevan työn käynnistämistä, sitä koskevasta toimeksiannosta, asetetusta määräajasta sekä valmistelusta vastaavasta henkilöstä. Lisäksi viranomaisen on pyydettyä annettava suullisesti tai muulla sopivalla tavalla tietoja lainsäädäntöasioiden käsittelyvaiheesta, esillä olevista vaihtoehdoista ja niiden vaikutusten arvioinneista sekä asiaan liittyvistä yksilöiden ja yhteisöjen vaikutusmahdollisuuksista. Hallitus pyrkii määrätietoisesti parantamaan lainvalmisteluprosessin avoimuutta. Esimerkiksi valmisteilla olevasta avoimuusrekisteristä kansalaiset saisivat jatkossa kattavammin tietoa valtion tason päätäjiin vaikuttavista toimijoista sekä näiden intresseistä. Tämä auttaa arvioimaan päätösten syntyä ja niiden taustalla olevia intressejä.

Osana paremman sääntelyn toimintaohjelmaa laaditaan lainsäädäntöprosessin laatuindikaattorit. Tätä tarkoitusta varten hallitus on käynnistänyt VN-TEAS –rahoituksella tutkimushankkeen, jonka tarkoituksena on tuottaa ehdotus lainvalmisteluprosessin laatuindikaattoreiksi sekä koota näiden pohjalta raportti, jossa tarkastellaan lainvalmisteluprosessin laatua. Raportin on määrä valmistua vuoden 2022 lopussa. Indikaattoreiden käyttöönotto mahdollistaisi lainvalmisteluprosessin laadun jatkuvan ja systemaattisen seurannan. Lainvalmistelun avoimuutta voidaan pitää yhtenä keskeisenä tekijänä, kun lainvalmistelun laatua arvioidaan.

Lainvalmistelun kehittämistyössä on noussut esille, että lainsäädäntöprosessin johtamisen tueksi tarvittaisiin uusia työkaluja. Tehokas lainsäädäntöjohtaminen edellyttää ajantasaista tietoa hankkeiden etenemisestä ja sen mahdollisista pullonkauloista. Lainvalmisteluprosessi on korostetun julkista toimintaa mistä syystä voitaisiin ajatella, että mahdollinen seurantatyökalu tai muu alusta palvelisi niin virkavalmistelua kuin kansalaisiakin.

Helsingissä 28.1.2022

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson